

Velike zveri na območju Volovje rebri

//Miha Krofel, Hubert Potočnik in Ivan Kos

1: Zaradi ugodnih prehranskih razmer medvedi radi zahajajo na visokokraške travnike. foto: Miha Krofel

2: Dlaka medveda na enem izmed količkov – lovilcev dlak, ki smo jih namestili ob cesti ob Volovji rebri. foto: Miha Krofel

3: Iztrebek volka na cesti pod Veliko Milanjo. foto: Miha Krofel

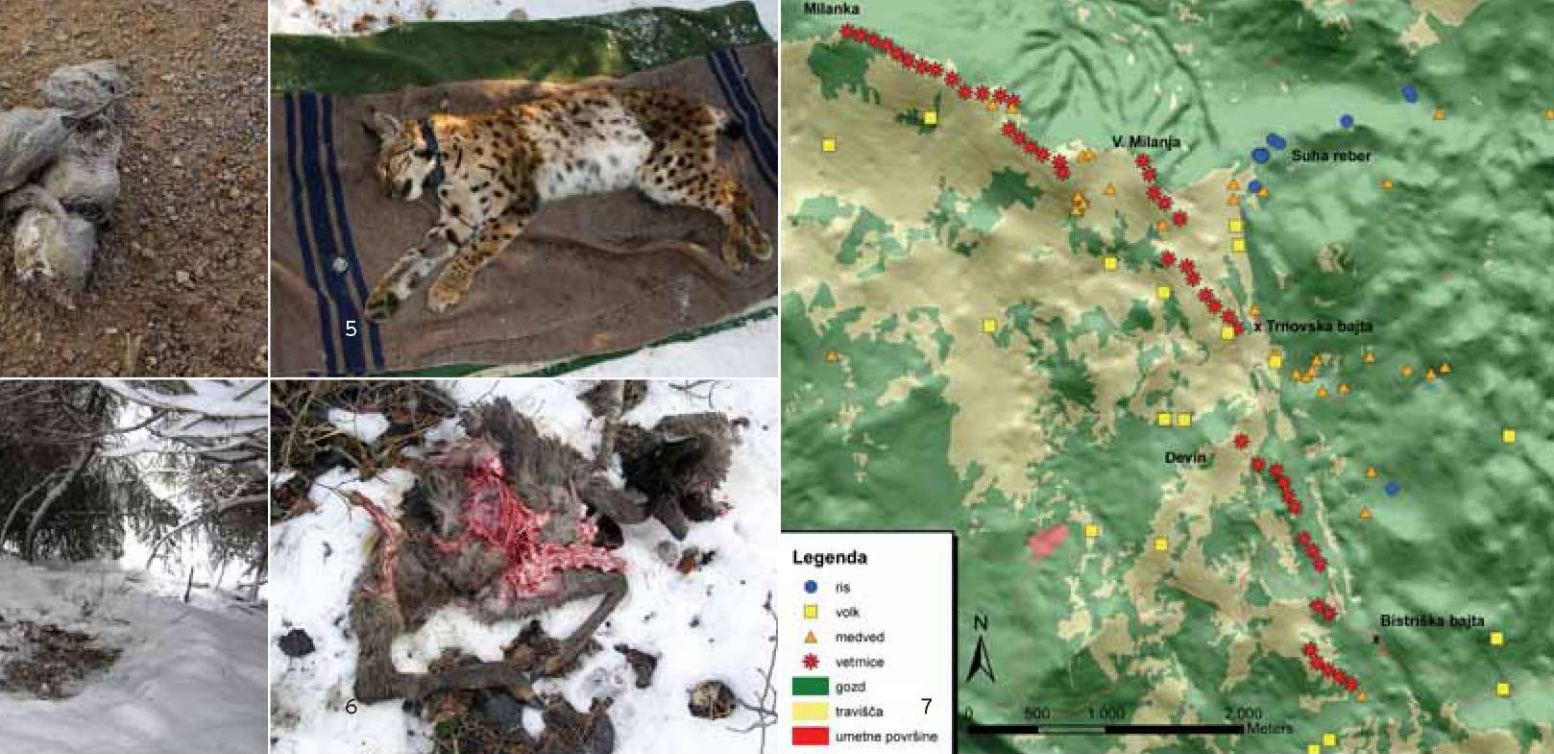
4: Ležišče risa in sledi v snegu nedaleč od Suhe rebri. foto: Miha Krofel

Velike zveri spadajo med vrste, ki so v zadnjih nekaj stoletjih pretrpele drastičen upad in številna lokalna izumrtja po vsej Evropi. Območje dinarskega gorstva je eno redkih predelov, kjer volk, evrazijski ris in rjavi medved še vedno živijo prosto v naravi. A tudi tukaj se niso izognile človeškemu poseganju in v začetku 20. stoletja so bile vse tri na robu izumrtja. Ris je bil celo popolnoma iztrebljen, in šele ponovni naselitvi leta 1973 se imamo zahvaliti, da ta največja evropska mačka ponovno hodi po naših gozdovih.

Vse tri vrste velikih zveri so danes v večji meri omejene na južni, dinarski del Slovenije. Eno izmed njihovih glavnih zatočišč je območje Snežniške planote, ki skupaj z Gorskimi Kotarjem in delom Kočevske sestavlja enega največjih nefragmentiranih gozdnih kompleksov v srednji Evropi in je nadvse pomembno za ohranitev teh treh ogroženih živalskih vrst. Snežniška planota ima tudi ključno vlogo pri razširjanju proti severozahodu prek Alp v sosednje države, kar je dolgoročni cilj v okviru prizadevanj Evropske unije. Eden izmed večjih posegov v prostor, ki se načrtuje za to območje, je postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri na zahodnem delu Snežniške planote. Čeprav je znano, da se na tem območju pojavljajo vse tri vrste velikih zveri, je bilo doslej objavljenih le malo konkretnih podatkov. Zaradi tega želimo v tem prispevku predstaviti podatke o pojavljanju velikih zveri na območju Volovje rebri, ki smo jih v okviru dela raziskovalne skupine za ekologijo živali na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete zbrali v zadnjih dveh letih. Večina izmed njih izvira iz prve polovice leta 2007.

Vse tri vrste velikih zveri so aktivne predvsem ponoči, in ker se človeku navadno izogibajo, so neposredna opazovanja razmeroma redka. Več informacij lahko pridobimo s pomočjo posrednih znakov pojavljanja v območju, kot so na primer sledi v snegu in blatu, ostanki plena, iztrebki ter dlaka. Medtem ko je druge znake v večini primerov možno zanesljivo določiti na terenu, je za dlake treba narediti mikroskopske preparate, ki omogočajo določitev vrste na podlagi vzorca razporeditve lusk na kutikuli dlake. Dlaka smo zbirali s pomočjo lovilcev dlak v okviru monitoringa, ki je potekal na večjem območju Snežniške planote in Javornikov. Del trase je potekal tudi na območju Volovje rebri, kjer pa so neznanci odstranili nekatere izmed postavljenih količkov. Poleg posrednih znakov pojavljanja in redkih neposrednih opazovanj smo podatke o pomenu Volovje rebri za velike zveri pridobivali tudi s pomočjo telemetričnega spremljanja posameznih osebkov, opremljenih z ovrtnicami s sprejemniki GPS.

Verjetno najpogostejša vrsta velikih zveri na Volovji rebri je rjavi medved. To so pričali najdeni iztrebki, sledi v snegu in blatu ter tudi dlaka na lovilcih dlak. Poleg tega so bili medvedje tukaj tudi večkrat neposredno opazovani, vključno z medvedko in mladiči. Večji del prehrane medveda sestavlja rastlinski material, kar pomeni, da so travniki in gozdni robovi na tem območju privlačni za to vrsto. O pojavljanju volkov na Volovji rebri so pričali iztrebki, ki smo jih redno odkrivali na tem območju. Telemetrično spremljanje je pokazalo, da Volovja reber pripada tropu volkov, ki pokrivajo teritorij na območju južnega dela Snežniške planote in zahodnega dela Gorskega Kotarja (J. Kusak, pisno sporočilo). Za volkove je

značilno močno izraženo teritorialno vedenje, zaradi katerega se teritoriji posameznih tropov v veliki meri izključujejo. Tako je zagotovljena neke vrste samoregulacija, ki preprečuje, da bi število volkov preveč naraslo. Da volkovi uporabljajo visokokraške travnike na Volovji rebri, so se lahko prepričali tudi udeleženci DOPPS-ovega izleta novembra 2006, ko smo na grebenu našli dva volčja iztrebka.

Za rise so značilne nizke populacijske gostote in zelo prikrito življenje, zato jih je še težje zaznati kot drugi vrsti. Kljub temu nam je uspelo zbrati nekaj podatkov, ki kažejo na pomen območja Volovje rebri za to vrsto. Dvakrat smo našli sledi v snegu in odkrili mesti, ki jih je ris markiral z urinom. V enem primeru smo opazili, da sta bili v neposredni bližini hkrati dve odrasli živali. Ker je bilo to v času parjenja, je mogoče, da se je par tam tudi paril. V okolici Mašuna smo decembra 2006 s pomočjo zabojne pasti odlovili samico risa in jo opremili z ovratnico s sprejemnikom GPS in oddajnikom GSM. Po podatkih lahko sklepamo, da je Volovja reber del domačega okoliša te risinje, ki je bila tudi ena izmed živali, ki smo ji pozimi sledili v snegu in je junija 2007 povrgla dva mladiča. S pomočjo telemetrije smo našli tudi ostanke mladiča srnjadi, ki ga je risinja uplenila pod vrhom Suhe rebri, dobrih 500 m od najbližjih načrtovanih vetrnih turbin. S plenom se je nato več dni hranila, dokler niso ostankov našli divji prašiči.

Poleg velikih zveri območje Volovje rebri naseljujejo tudi številne druge vrste sesalcev, kot na primer lisica, divja mačka, kuna belica, jazbec in poljski zajec. Na travnikih se ponoči pogosto pase srnjad in jelenjad, ki sestavlja glavnino plena risa in volka. Zaradi tega je Volovja reber verjetno pomemben lovni habitat za ta dva plenilca. Na to kažejo tudi podatki o najdenem risovem plenu in pogostem patroliranju volkov.

Zaradi prostorskih zahtev vseh treh vrst velikih zveri je Volovja reber seveda premajhna, da bi sama zagotavljala preživetje posameznim osebkom. Vendar je na pod-

lagi razpoložljivih podatkov očitno, da je to območje pomemben del domačih okolišev več rjavih medvedov, enega tropa volkov in najmanj dveh evrazijskih risov, ki sicer živijo tudi še v bližnjem območju Natura 2000 Javorniki – Snežnik. Poleg tega lahko glede na lokacijo Volovje rebri in prostorske značilnosti okolice sklepamo, da prek tega območja poteka eden pomembnejših, če ne celo najpomembnejši koridor za prehajanje velikih zveri med Snežniško planoto in območjem okoli Vremščice, ki se nato nadaljuje prek Nanosa do Trnovskega gozda in dalje v italijanske in avstrijske Alpe. Prekinitev tega koridorja bi zato lahko pomembno vplivala na naravno širjenje areala velikih zveri v alpski prostor. Poleg tega bi se zmanjšala povezljivost habitata, kar bi posledično vodilo do oviranega genskega pretoka med dinarskimi in alpskimi (sub)populacijami vseh treh vrst. Še večji negativni vpliv ob morebitni postavitvi vetrnih elektrarn na to območje pa bi verjetno imela sama fragmentiranost habitata znotraj posameznih teritorijev. Vse več raziskav namreč kaže, da je le-ta eden izmed pomembnejših vzrokov ogrožanja vrst, ki za preživetje potrebujejo velik sklenjen življenjski prostor.

Več o raziskavah na risih v Sloveniji in risinji Dini si lahko preberete na www.dinaris.org
Projekt DinaRis delno financira Evropska unija v okviru programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Sosedskega programa Slovenija-Madžarska-Hrvaška 2004-2006.

5: Uspavana risinja Dina med nameščanjem ovratnice z oddajnikom.
foto: Miha Krofel

6: Ostanke risovega plena (mladič srnjadi) pod vrhom Suhe rebri.
foto: Miha Krofel

7: Območje Volovje rebri z označenimi načrtovanimi lokacijami vetrnih turbin in podatki o pojavljanju velikih zveri.
foto: Miha Krofel